



VRIJE
UNIVERSITEIT
AMSTERDAM

VU Toetsingskader

Risico's rondom gewapende
conflicten en mensenrechten in
internationale samenwerkingen



1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Vanuit de maatschappij en vanuit de VU-gemeenschap wordt aandacht gevraagd voor de internationale samenwerkingen die de VU heeft en aangaat. Aanleiding hiervoor is het gewapende conflict tussen Israël en de Palestijnse gebieden. De verschrikkingen die gepaard gaan met dit gewapende conflict, werpen de vraag op of de VU nog kan en wil samenwerken met universiteiten en andere organisaties die op een of andere wijze betrokken zijn bij een gewapend conflict.

Deze vraag is actueel en behoeft op korte termijn een antwoord. Het is geen eenvoudig te beantwoorden vraag. Om die reden heeft het College van Bestuur een werkgroep ingesteld en de opdracht gegeven in een aantal weken een toetsingskader en bijbehorend proces te ontwikkelen. Hierbij is bekeken hoe andere Nederlandse en internationale universiteiten en instellingen dit onderwerp adresseren. Bij de totstandkoming van dit document is uitvoerig overleg gevoerd met verschillende stakeholders uit onze VU-gemeenschap. Denk hierbij aan: studenten, hoogleraren, onderzoekers, leidinggevenden en leden van de medezeggenschap (OR en USR).

De gesprekken die hebben plaatsgevonden waren verdiepend en legden bloot dat dit vraagstuk vele kanten en invalshoeken kent. De werkgroep heeft daarom een 'getrapte benadering' uitgewerkt, waarbij is gezocht naar het vinden van een balans tussen de taakstelling van een universiteit, de waarden van de VU en het voorkomen van ongewenste bijdragen aan gewapende conflicten en ernstige mensenrechtenschendingen. Dit is geen sinecure. Het onderhavige document moet dan ook worden beschouwd als een levend document, dat vatbaar is voor verbetering en aanvulling. Het kader zal daarom eerst in een pilot worden gebruikt om de benadering in de praktijk te gebruiken en daarvan te leren. Na evaluatie van het kader en het proces met de adviescommissie, zal door het CvB besloten worden over een VU-breed gebruik van het kader.

1.2 Taken en waarden

Een universiteit heeft 3 wettelijke taken:¹
Onderwijs
Onderzoek; en
Valorisatie.

Bij de uitvoering van deze taken spelen voor de VU verschillende waarden een rol:

1. Academische vrijheid
2. Open science en kennisdiplomatie; en
3. Verantwoordelijkheid voor mens en planeet.

De VU wil een universiteit zijn waar hoogwaardig onderzoek en maatschappelijke betrokkenheid samenkomen. Met ons onderzoek nemen we verantwoordelijkheid voor de toekomst van de mensheid en de planeet. We stimuleren dan ook onderzoek naar uitdagende wetenschappelijke vragen en naar het vinden van oplossingen voor complexe vraagstukken. Daarbij vinden we een open houding, transparantie, samenwerking en diversiteit belangrijk.

Een leidend uitgangspunt is dat VU-medewerkers in hoge mate de vrijheid hebben om zelf te bepalen waar zij onderzoek naar doen en met wie. Dit is onderdeel van de academische vrijheid. Bij academische vrijheid horen ook verantwoordelijkheden. Deze vrijheid is onderhevig aan professionele en ethische normen, zoals vastgelegd in de Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit (Universiteit Leiden, 2024).

Open Science en kennisdiplomatie zijn belangrijke onderdelen van onze internationale samenwerkingen. Kennis kan worden ingezet om de relatie met bepaalde landen te verdiepen - ook landen waarmee de relatie complex is. In situaties waarin de formele betrekkingen stroef lopen, kan samenwerking in onderwijs, onderzoek en innovatie mensen van verschillende landen met elkaar blijven verbinden, en mogelijk vreedzame betrekkingen bevorderen (OCW, 2020). Bij dit alles hoort ook respect voor andere wereldbeelden en andere zienswijzen zonder de suprematie van Eurocentrisch denken te veronderstellen.

¹ Zie artikel 1.3, eerste lid van de Wet op het hoger onderwijs en onderzoek (WHW).

1.3 Belang internationale relaties

Voor goed onderzoek, onderwijs en valorisatie zijn internationale (academische) relaties van belang.² Partners over de hele wereld, variërend van universiteiten, overheidsinstellingen, bedrijven tot non-gouvernementele organisaties zoeken samenwerking met elkaar om ideeën uit te wisselen, onderzoek te doen en data te delen. Dat draagt bij aan wereldwijde kennisproductie, aan beter onderwijs, aan economische ontwikkeling, onderling begrip en welzijn van mensen. Dankzij internationale samenwerking slagen we er beter in om samen de grote uitdagingen in de wereld te lijf te gaan.

1.4 Het vinden van een balans

Er zijn omstandigheden waaronder een internationale samenwerking met een bepaalde organisatie in principe juridisch is toegestaan, maar deze toch problematisch of zelfs onverantwoord is. Bijvoorbeeld als de samenwerking bijdraagt aan systematische onderdrukking van bepaalde groepen in een samenleving of (militaire) agressie door een staatsmacht.

Kritiek op internationale samenwerkingen kan vanuit verschillende hoeken komen, bijvoorbeeld uit de academische gemeenschap, de studentengemeenschap of de overheid. Het bestaan van kritiek hoeft niet automatisch te betekenen dat een internationale samenwerking niet wordt aangegaan of voortgezet.

Academische vrijheid is een leidend uitgangspunt binnen de universiteit. Er zal daarom in principe altijd van geval tot geval worden bezien wat enerzijds de (academische) waarde van een samenwerking is en anderzijds welke risico's met de samenwerking gepaard gaan en hoe deze risico's zoveel mogelijk kunnen worden beperkt.

Het toetsingskader 'Risico's rondom gewapende conflicten en mensenrechten in internationale samenwerkingen' heeft als doel ondersteuning te bieden aan VU-medewerkers in het besluit over het al dan niet aangaan of voortzetten van internationale samenwerkingen die gerelateerd zijn of kunnen worden met een gewapend conflict. Het kader biedt daarbij geen pasklare antwoorden, maar zorgt voor een afgebakend proces waarbij wordt ingezet op een goede analyse en het geven van voldoende gewicht aan de omstandigheden van de specifieke samenwerking.

² Onder valorisatie wordt ook samenwerking met lokale organisaties op het gebied van training en capaciteitsopbouw verstaan.

2. Inhoud kader en proces

2.1 Uitgangspunten

Het toetsingskader is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

- **Nieuwe samenwerkingen en verlengingen**
De toets is gericht op nieuwe samenwerkingen en op de verlenging van lopende samenwerkingen binnen onderzoek, onderwijs, dienstverlening en valorisatie. Indien nodig, kan het ook gebruikt worden om bestaande samenwerkingen te toetsen.
- **Alle samenwerkingspartners**
Het gaat om een samenwerking die de VU wenst te ontwikkelen met één of meerdere internationale partners, zowel universitaire partners (zowel de centrale universiteit als decentrale eenheden die deel uitmaken van de universiteit) als niet-universitaire partners (zowel niet-universitaire instellingen voor onderzoek, onderwijs, en dienstverlening, als instellingen en organisaties uit de publieke sector, zoals ministeries, leger, politie, parket, etc., en uit de private sector, zoals bedrijven, niet-gouvernementele organisaties, etc.), in bilaterale of multilaterale vormen van samenwerking. Vergelijkbaar met de Vlaamse aanpak (VLIR, 2019).
- **Landenneutraliteit**
Het uitgangspunt is dat geen enkel land bij voorbaat wordt uitgesloten. Dit is in lijn met de oproep van de minister van OCW om een landenneutrale aanpak te hanteren.
- **Financiële relaties**
Het kader wordt opgesteld om alle samenwerkingen van VU-medewerkers met externe partners te toetsen. In eerste gebruik tijdens de pilot zal het kader toegepast worden op lopende samenwerkingen met een financieel component en een partner die gevestigd is in een land dat in gewapend conflict is. In het geval dat het kader VU breed in gebruik wordt genomen, wordt het toetsingskader verplicht voor alle nieuwe en te verlengen samenwerkingen.
- Voor samenwerkingen, zoals een individuele samenwerking tussen een onderzoeker van de VU en een andere instelling zonder dat er sprake van financiering is, worden alleen de eerste twee vragen verplicht en aangeraden om, indien relevant, stap 3 ook in te vullen. Deze keuze komt voort uit de wens om de introductie van het nieuwe kader werkbaar te houden, aandacht te geven aan samenwerkingen met grotere impact, en op termijn een proportionele aanpak te hebben.

2.2 Een getrapte benadering

De toetsing voor het aangaan of verlengen van samenwerkingen vindt trapsgewijs plaats en moet voor alle internationale samenwerkingen doorlopen worden. Een aantal relevante bronnen is alleen beschikbaar op landenniveau. Deze bronnen geven een beeld van de (on)afhankelijkheid van onderzoeksinstellingen van de overheid en de algemene mensenrechtensituatie in een land. Als dat beeld aanleiding geeft voor nader onderzoek, dan moet de vervolgvraag om meer over de samenwerkingspartner te weten te komen beantwoord worden. De stappen in het toetsingskader zijn daarom:

- Toetsing van het vestigingsland van de beoogde partner(s); en
- Toetsing van de samenwerkingspartner zelf.

Indien de toets onder 1 en 2 leidt tot het signaleren van bepaalde risico's, zal een nadere analyse moeten worden gemaakt om de samenwerking te beoordelen. Hierbij wordt bekeken of mitigerende maatregelen te nemen zijn en wat de redenen zijn om de samenwerking te starten of verlengen. Uiteindelijk wordt in de risicobeoordeling een keuze gemaakt om een samenwerking al dan niet aan te gaan. Dit zal een afweging zijn tussen alle factoren die van belang zijn voor de VU, zoals academische vrijheid, kennisdiplomatie en de verantwoordelijkheid voor mens en planeet.

2.3 De adviescommissie

Aangezien het beoordelen van een samenwerking binnen het voorliggende kader een complexe aangelegenheid is waar geregeld slechts diffuse informatie beschikbaar is en gevraagd wordt antwoord te vinden op ethisch complexe afwegingen, wordt een adviescommissie ingesteld. Deze commissie heeft als beoogde taak om op basis van de criteria van het toetsingskader een gewogen advies op te stellen aan een faculteitsbestuur en/of het CvB.

De commissie bestaat uit een academische vertegenwoordiging met een vaste aanstelling vanuit iedere faculteit, aangedragen door het faculteitsbestuur (UHD/professor) en benoemd door het College van Bestuur. De commissieleden hebben in ieder geval kennis van ethiek, mensenrechten en/of brede internationale samenwerkingservaring. Minimaal één van de leden van de commissie moet een juridische achtergrond hebben en minimaal één van hen moet deskundig zijn

op het terrein van mensenrechten. Bij de benoemingen van de commissieleden wordt rekening gehouden met de diverse omgeving waarin de VU opereert om een inclusieve besluitvorming te bevorderen.

De commissie behandelt aangedragen casussen waarbij personen met specifieke landen- dan wel andere benodigde expertise, op uitnodiging aansluiten. Casussen zullen voornamelijk door een afvaardiging van de commissie behandeld worden bestaande uit maximaal 5 commissieleden, waaronder een commissielid van de betreffende faculteit en commissieleden van buiten de faculteit met kennis van ethiek en mensenrechten. In het geval dat over een onderwijs gerelateerde activiteit advies wordt gegeven, sluit er ook een VU-student-vertegenwoordiger aan³. Voor casussen over training en capaciteitsopbouw kunnen experts vanuit International Office uitgenodigd worden om de commissie te ondersteunen met specifieke kennis. Zij zijn geen onderdeel van de commissie. Zie 4.1 voor beschrijving van de wijze waarop de commissie samengesteld wordt.

³ Studenten kunnen via USR en FSR vertegenwoordiging in gesprek met CvB en FBs over algemene wenselijkheid van samenwerkingen. Dit is vergelijkbaar met andere vraagstukken waar studenten geen standaard onderdeel van adviescommissies zijn (vb. FFR, KV, Ethische toetsingscommissie).

3. Toetsingskader

3.1 Toelichting stappen

Dit toetsingskader zal worden toegepast binnen het voorbereidend proces van besluitvorming over het aangaan of verlengen van een samenwerking. In stap 1 en 2 van het kader is de samenwerkingspartner de instelling, ook in geval van een samenwerking met een individu. In stap 3 wordt verder ingezoomd op het onderdeel van de instelling waarmee samengewerkt wordt. Waar het initiatief ligt om een samenwerking op te starten of te verlengen verschilt per geval. De initiator van een samen-

werking moet de vragen van het kader beantwoorden. Een initiator kan zowel een individuele medewerker van een faculteit of dienst, of een afdeling binnen een faculteit of dienst zijn. De tekenbevoegde of beslissingsbevoegde moet controleren of het kader is toegepast, zoals dit ook afgesproken is bij andere controles die gedaan moeten worden voordat een samenwerking gestart kan worden. Hierbij wordt de VU-procuratieregeling gevolgd of dit een faculteitsbestuur of het College van Bestuur is.

3.2 Het toetsingskader

Stap 1 – Vestigingsland

1. Vestigingsland – Controleer de indexscores en of het vestigingsland van de samenwerkingspartner betrokken is in een gewapend conflict

a. Wat is de score op de Human Rights Index?

De Human Rights Index geeft een jaarlijkse weergave van de huidige mensenrechtensituatie in het land. De index bevat indicatoren over de mate waarin inwoners van een land vrij zijn van martelingen door de overheid, politieke moorden en dwangarbeid; eigendomsrechten hebben en genieten van de vrijheid van beweging, religie, meningsuiting en vereniging. Indien deze score 0.5 of lager is krijgt deze vraag de score 1. Bij een indexscore hoger dan 0.5 krijgt deze vraag de score 0.

b. Wat is de score op de Academic Freedom Index?

Gebaseerd op een beoordeling van de bescherming van de academische vrijheid, biedt de Academic Freedom Index een overzicht van de stand van zaken op het gebied van de academische vrijheid in landen en gebieden. Dit overzicht is gebaseerd op vijf kernindicatoren en de index wordt jaarlijks bijgewerkt aan de hand van verzamelde informatie. De beperking van academische vrijheid door actoren van buiten de academie wordt in de index gevat. Indien de landenscore 0.4 of lager is krijgt deze vraag de score 1. Bij een index score hoger dan 0.4 krijgt deze vraag de score 0. Deze grenswaarde is gelijk aan het gebruik bij kennisveiligheid.

c. Is het land betrokken in een gewapend conflict?

Als het vestigingsland van de (potentiële) samenwerkingspartner in gewapend conflict is kan het onwenselijk zijn om met deze partner een samenwerking aan te gaan. Dit kan zowel een conflict zijn met een ander land, als een binnenlands conflict. Daarom moet via Today's Armed Conflicts of Global Conflict Tracker gecontroleerd worden of het vestigingsland betrokken is bij een gewapend conflict. Indien het land betrokken is in een gewapend conflict krijgt deze vraag de score 2. Als hier geen sprake van is dan krijgt deze vraag de score 0.

Score stap 1

Als na het beantwoorden van de bovenstaande vragen **de score 2 of meer** is voor de samenwerking, beantwoord dan de vragen van stap 2 over de partnerinstelling. Bij een score van 1 of lager ga je naar stap 5.

Stap 2 - Beoogde partnerinstelling(en)

2. Beoogde partner(s) – Welke risico's doen zich voor bij de potentiële samenwerkingspartner?

a. Is sprake van militaire betrokkenheid van de partnerinstelling, waaronder controversiële wapenontwikkeling en/of het leveren van een bijdrage aan een gewapend conflict?

Doorzoek in openbare bronnen of er sprake is van militaire betrokkenheid bij de beoogde partnerinstelling. Focus hierbij op (1) controversiële wapenontwikkeling bij de samenwerkingspartner, (2) of de samenwerkingspartner een bijdrage levert aan een gewapend conflict en (3) of er militaire aanwezigheid is op de universiteit (scampus). In bijlage 2 staan voorbeeldvragen om het zoeken te vergemakkelijken, deze zullen als factsheet beschikbaar komen bij VU breed gebruik van het toetsingskader.

Indien sprake is van militaire betrokkenheid bij de potentiële samenwerkingspartner kan het om meerdere redenen onwenselijk zijn om de samenwerking aan te gaan. Denk aan onderzoek naar een kwetsbare groepering met de samenwerkingspartner, waarbij de resultaten en gegevens van de respondenten terecht komen bij de militaire actoren, die de onderzoeksgegevens vervolgens tegen de kwetsbare groepering gebruiken.

b. Is sprake van een veroordeling of ander bewijs van grove mensenrechtenschending(en) door de potentiële samenwerkingspartner of is het aannemelijk dat de partnerinstelling bijdraagt aan grove mensenrechtenschendingen?

Grove mensenrechtenschendingen zijn hier gedefinieerd als gruweldaden (*atrocities*), zoals genocide, misdaden tegen de menselijkheid en oorlogsmisdaden. Doorzoek in openbare bronnen of de beoogde samenwerkingspartner veroordeeld is of dat er aannemelijk bewijs is van mensenrechtenschending(en) door de partner. "Aannemelijk" betekent dat meerdere betrouwbare bronnen hier melding van maken. Het kan bovendien zijn dat er aannemelijk bewijs bestaat dat de potentiële samenwerkingspartner (indirect) betrokken is bij mensenrechtenschending(en) door een andere partij. Denk aan het leveren van wetenschappelijke kennis of technologie die zowel een civiele, als een militaire bestemming kan hebben (*dual-use*). Neem dit ook mee bij de beantwoording van deze vraag.

Uitkomst stap 2

Als je op **minimaal één van de vragen "ja" hebt geantwoord** moet een beoordeling gemaakt worden, zoals in stap 3 beschreven staat. Indien je op alle vragen "nee" hebt geantwoord ga je naar stap 5.

Let op: in het geval dat de samenwerking een individuele samenwerking betreft zonder financieel aspect, mag zelfstandig door de initiator besloten worden of de samenwerking aangegaan wordt. Het wordt aangeraden om de beoordeling te maken zoals beschreven in stap 3, en te bespreken met de decentraal contactpersoon.

Stap 3 - Beoordeling

3. Beoordeling – Wat zijn de kansen en wat de risico's van de beoogde samenwerking?

a. Wat zijn de redenen voor het aangaan van de samenwerking?

Geef duidelijk aan wat de redenen zijn voor het aangaan van de samenwerking met de beoogde samenwerkingspartner. Voorbeelden hiervan zijn de wetenschappelijke expertise van de partner, hulp bij toegang tot bepaalde (context specifieke) data (bijvoorbeeld ter voorkoming van Eurocentrisch onderzoek), de samenwerking kan de positie van gemarginaliseerde groepen helpen te verbeteren, etc. Houd hierbij rekening met het belang voor de afdeling, faculteit of dienst, en de VU in haar geheel.

b. Wat zijn de risico's ten aanzien van mensenrechtenschendingen bij het aangaan van de samenwerking?

Geef de risico's weer die volgen uit stap 1 en 2.

Wat betekenen deze risico's voor het aangaan van de samenwerking met de samenwerkingspartner?

Houd hierbij rekening met de gevolgen voor de afdeling, faculteit of dienst, en de VU in haar geheel. In deze stap moet nader bekeken worden hoe de persoon, afdeling, en/of faculteit bijdragen aan de risico's ten aanzien van mensenrechtenschendingen van de instelling.

c. Welke mitigerende maatregelen kunnen getroffen worden om de risico's zoveel mogelijk te beperken?

Beschrijf welke mitigerende maatregelen getroffen kunnen worden om de benoemde risico's uit stap 1 en 2 zoveel mogelijk te beperken. Hiervoor wordt een overzicht gemaakt, of ondersteuning gegeven door centrale of decentrale contactpersonen.

Uitkomst beoordeling

Maak een zorgvuldige beoordeling die volgt uit de combinatie van de antwoorden op vraag 3a, 3b en 3c. Houd hierbij rekening met de belangen en gevolgen voor de afdeling, faculteit of dienst, en de VU in haar geheel. Neem de volgende vragen hierin mee:

- Wat is het belang van de samenwerking en de activiteiten die daarbinnen plaatsvinden?
- Welke waarborgen worden getroffen om mensenrechtenschendingen te voorkomen?
- Wat zijn de risico's die verbonden zijn aan de samenwerking?

De belangenafweging bespreekt de initiator met de direct leidinggevende, decentraal contactpersoon, of directeur bedrijfsvoering van de faculteit of dienst. De directeur bedrijfsvoering kan de voorgestelde samenwerking ter advisering voorleggen aan de Adviescommissie (stap 4). Indien het College van Bestuur tekenbevoegd is kan het College de Adviescommissie om advies vragen.

Voorbeeld A

De samenwerking wordt (deels) uitgevoerd in een land/regio waar zich ernstige mensenrechtenschendingen voordoen, waarvan men redelijkerwijze kan vermoeden dat deze ook de samenwerking (activiteiten en/of partner) kunnen aantasten. Bijvoorbeeld: grootschalige discriminatie van een bepaalde etnische groep, systematische censuur.

Voorbeeld B

De samenwerking wordt (deels) uitgevoerd in een land/regio waar academische instellingen door de overheid geïnstrumentaliseerd worden in een beleid van mensenrechtenschendingen. Bijvoorbeeld: medewerking aan het vervolgen van dissidenten of legitimeren van mensenrechtenschendingen.

Voorbeeld C

Er is een risico dat in de marge van het project (*collateral damage*) of voorafgaand aan het project mensenrechten worden geschonden. Bijvoorbeeld: mensen zouden van hun land kunnen worden verjaagd om een proefveld aan te leggen.

Stap 4 – De adviescommissie

Op aanvraag van het faculteitsbestuur of het College van Bestuur stelt de adviescommissie een advies op. Het faculteitsbestuur of het College van Bestuur neemt

daarna een besluit over de samenwerking, conform de procuratieregeling (vastgesteld in januari 2021).

Stap 5 – Geen bezwaar voor het aangaan van de samenwerking

Geen bezwaar ten aanzien van het aangaan of verlengen van de samenwerking vanuit dit toetsingskader. Zorg dat eventuele andere toetsen en controles uitgevoerd zijn voordat het ter besluit wordt voorgelegd aan het faculteitsbestuur of College van Bestuur.

Op termijn zullen decentrale contactpersonen beschikbaar komen voor het ondersteunen van het invullen van vraag drie. Bij de pilot zal dit nog niet het geval zijn. Stap 3 zal beoordeeld worden door het faculteitsbestuur. Vervolgens kan het faculteitsbestuur besluiten of de samenwerking aangegaan of verlengd kan worden en onder welke voorwaarden. Het faculteitsbestuur kan voordat het een besluit neemt advies inwinnen bij de adviescommissie.

Voor het uitzonderlijke geval dat een aan de VU verbonden medewerker of student bezwaar heeft tegen een samenwerking met een partner die niet gevestigd is in een land dat betrokken is bij een gewapend conflict, zal na de pilotfase een proces ingericht worden om deze samenwerking onder de aandacht te brengen bij de decentrale contactpersoon of de directeur van de faculteit.

4. Vervolgstappen naar implementatie

Het projectteam heeft in korte tijd een toetsingskader ontwikkeld. Voordat deze in gebruik genomen kan worden moeten verschillende randvoorwaarden ingevuld worden, zoals het vormen van een adviescommissie met bijbehorende werkwijze en (de)centrale ondersteuning op dit onderwerp. Het toetsingskader wordt stapsgewijs in gebruik genomen zodat huidige samenwerkingen in conflictgebieden getoetst kunnen worden. Dit wordt als pilotfase ingericht en op basis van een evaluatie van deze eerste toepassing kan het kader waar nodig aangevuld en gespecificeerd worden. Als na de pilotfase besloten wordt het toetsingskader VU-breed in gebruik te nemen, dan wordt de ondersteunende organisatie ingericht en getraind. Deze organisatie moet gereed zijn voordat medewerkers (initiator) de toets moeten toepassen bij het aangaan of verlengen van samenwerkingen.

4.1 Pilot fase

Bij de ingebruikname van het kader wordt gestart met een pilotfase waarin processen en werkwijzen verder uitgewerkt worden en lopende samenwerkingen in conflictgebieden aan de hand van het kader beoordeeld worden. De pilotfase wordt eind januari 2025 afgesloten met een evaluatie en advies aan het CvB over het kader en het proces. In deze fase wordt door het projectteam gewerkt aan de onderstaande vervolgstappen.

1. Adviescommissie 'Risico's rondom gewapende conflicten en mensenrechten in internationale samenwerkingen'. Aan faculteitsbesturen wordt gevraagd om een aantal potentiële leden aan te dragen. Het CvB zal de adviescommissie benoemen in september 2024, waarbij gelet wordt op de criteria voor de samenstelling van de commissie (zie 2.3). Indien een onderwijsgerelateerde casus behandeld wordt, kan een of meerdere studenten toegevoegd worden aan in de commissie. De werving van studentleden volgt het proces van werving voor de Geschillenadviescommissie en College van Beroep voor de Examen.
2. De adviescommissie zal met ondersteuning van het projectteam het mandaat, de werkwijze van de commissie en de benodigde informatie voor het kunnen geven van advies uitwerken in september 2024. Het is wenselijk dat een ambtelijk secretaris beschikbaar komt om de commissie te ondersteunen.
3. Vanaf oktober 2024 zullen huidige samenwerkingen met partners in conflictgebieden waar een financiële relatie mee is getoetst worden aan de hand van het kader en het proces van de adviescommissie. Samenwerkingen met een financiële relatie staan in het financiële systeem geregistreerd dat als bron gebruikt voor de te toetsen samenwerkingen. Er zullen samenwerkingen zijn met partners in conflictgebieden die niet in het financiële systeem staan (bijvoorbeeld als de VU deelnemer is in een consortium en niet de penvoerder), dus de toets zal niet 100% van de samenwerkingen afdekken. In het geval dat er veel samenwerkingen zijn, zal een deel getoetst worden in de pilotfase en een deel op een later moment. De adviescommissie adviseert aan faculteitsbesturen en het CvB, welke besluit nemen over het voortzetten of staken van de samenwerking.
4. Nieuw te starten samenwerkingen en verlenging van samenwerkingen worden tijdens de pilotfase niet getoetst, omdat er nog geen ondersteunende organisatie ingericht en getraind is.
5. Uitgangspunt is dat adviezen niet standaard publiek gemaakt worden conform andere onderwerpen op de VU waar adviezen gegeven worden. Op termijn kan de VU toewerken naar een beter overzicht van samenwerkingen die de VU aangaat, welke dan op verschillende aspecten getoetst zijn. Echter, gezien de vraag die aan de universiteit gesteld is, zullen de uitkomsten van de pilot publiek gemaakt worden. Dit zal geaggregeerde informatie zijn over de overwegingen die de commissie gemaakt heeft om tot adviezen te komen. Als het besluit wordt genomen een samenwerking te pauzeren of te stoppen, dan moet voor die gevallen passende ondersteuning gegeven worden aan de VU-betrokkene(n).
6. De pilotfase eindigt in januari 2025 met een evaluatie. De adviescommissie reflecteert op de voorgestelde reikwijdte en werkwijze werkbaar en proportioneel zijn en stelt daarover een advies op. Hierin is ook aandacht voor de samenstelling van de adviescommissie en voor het dilemma of de namen van leden van de adviescommissie openbaar gemaakt worden. Het CvB vraagt aan faculteitsbesturen om via afdelingshoofden feedback op te halen over het kader (inclusief deelvragen en grenswaarden), de reikwijdte van de beoogde toepassing en het proces (inclusief doorlooptijd van adviesvragen). Het projectteam zal met de faculteitsbesturen de inbreng bespreken evenals de beoogde

inrichting van eerste en tweede lijn ondersteuning. Alle informatie wordt samengevoegd in een advies dat kan variëren van doorgaan met het kader tot het stoppen met het kader, en als nodig een bijgewerkt toetsingskader. Het BOVU zal dit bespreken en zal het CvB adviseren over het vervolg, waarna het CvB besluit neemt.

4.2 VU-breed gebruik fase

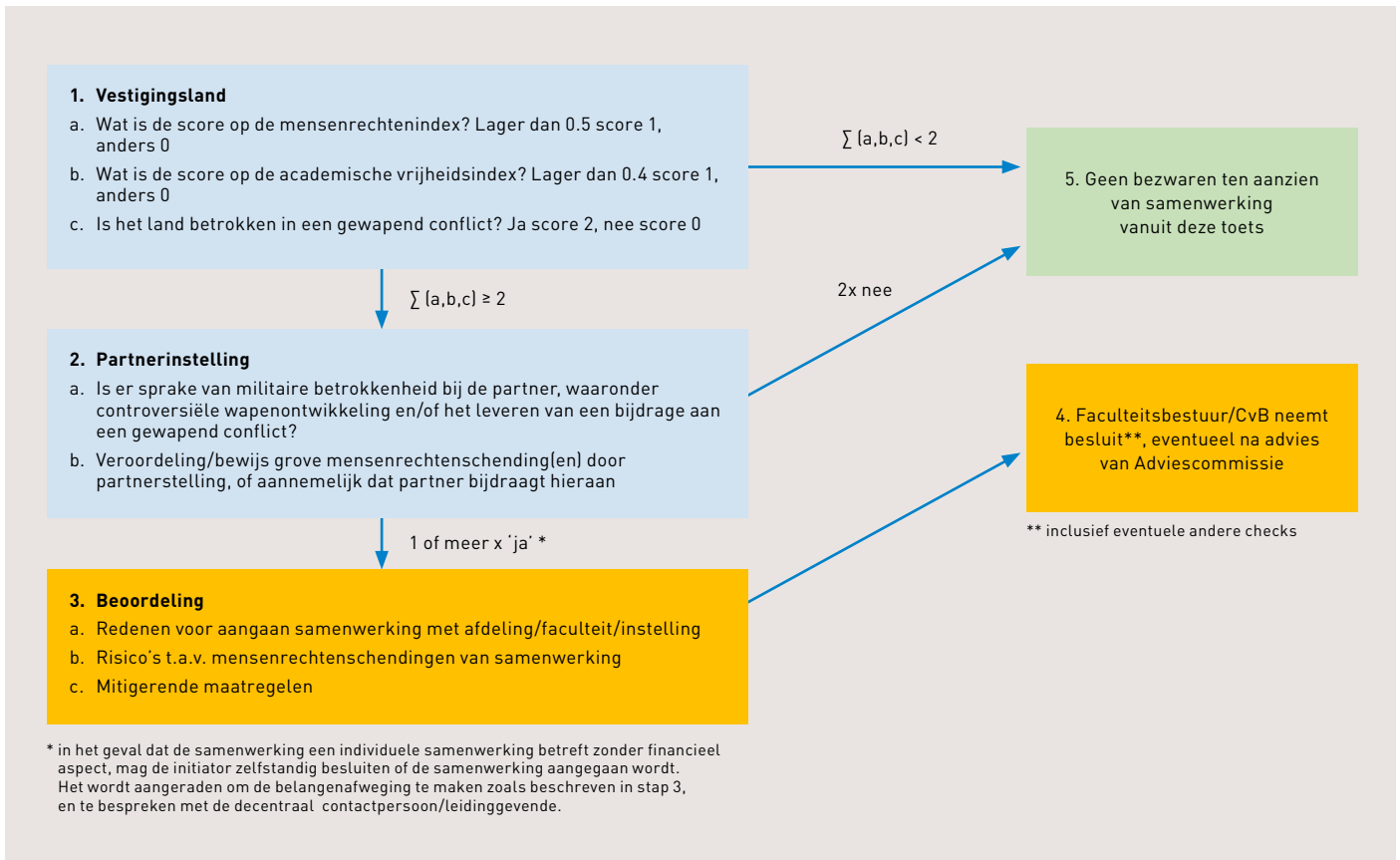
Als het kader VU breed gebruikt gaat worden, dan is de eerste stap om de eerste en tweede lijn ondersteuning in te richten en de betrokkenen te trainen. In deze fase zal een functioneel email adres geopend worden. Zodra de lijnorganisatie gereed is zal iedereen bij nieuwe en te verlengen samenwerkingen het toetsingskader verplicht moeten gebruiken.

Als nog niet alle samenwerkingen met partners in conflictgebieden getoetst zijn in de pilotfase, dan wordt dat na die fase alsnog gedaan.

In het gebruik van het kader zal worden bezien of er aanvullingen en aanpassingen nodig zijn. Zes en twaalf maanden na vaststelling van het kader en proces volgt een evaluatie (kan voldoende goede informatie gevonden worden op basis waarvan een besluit genomen kan worden), waarmee beoordeeld wordt of het proces proportioneel is, en of het kader effect heeft. Deze evaluatie kan aanleiding geven tot het maken van aanpassingen, of het staken van het werken met dit kader. Tussentijdse verbeteringen en evaluatie zullen in de pilotfase door het projectteam uitgevoerd worden, en daarna door het onderdeel van de VU-lijnorganisatie waar het onderwerp geplaatst wordt.

In deze fase zal ook verkend worden of op termijn verschillende decentrale toetsen geïntegreerd kunnen worden in één proces (kennisveiligheid, fossielvrij onderzoek, wetenschappelijke integriteit), of dat deze toets toegevoegd kan worden aan het kennisveiligheidsproces zoals dat georganiseerd is, waarbij de adviescommissies wel los van elkaar blijven bestaan. Dit heeft als reden dat bij de overweging andere factoren ook een rol spelen. In voorkomende gevallen bevordert een samenwerking een thema dat voor de VU van belang is en gelijktijdig belemmert het een ander thema dat ook van belang is.

Bijlage 1: Stroomdiagram



Bijlage 2: Factsheet vragen over samenwerkingspartner om in zoekmachine in te vullen

De volgende vragen kunnen als zoektermen gebruikt worden in een zoekmachine.

- Wees kritisch op- en check de resultaten: deze kunnen controversieel zijn.

Specifieke zoektermen

Levert [partner] een bijdrage aan een gewapend conflict?

Is [partner] betrokken bij wapenontwikkeling?

Is er bewijs voor mensenrechtenschendingen door [partner]?

Is er bewijs voor aanwezigheid van militairen op de campus van [partner]?

Algemene zoektermen

Bestaan er vanuit academische opvattingen bedenkingen tegen samenwerking met [partner]?

Bestaan er vanuit mensenrechten bedenkingen tegen samenwerking met [partner]?

Is er discussie over de integriteit van [partner]?

Zijn er controversiële aspecten van [partner]?

Wat zijn enkele specifieke kritiekpunten op de [partner]?

Is [partner] negatief in het nieuws geweest?

Bijlage 3: Concept reglement adviescommissie

Concept reglement Adviescommissie Toetsingskader risico's rondom gewapende conflicten en mensenrechten in internationale samenwerkingen

Vrije Universiteit Amsterdam

Artikel 1. Instelling en taak

1. Er is een Adviescommissie Toetsingskader risico's rondom gewapende conflicten en mensenrechten in internationale samenwerkingen Vrije Universiteit Amsterdam (hierna: **Commissie**).
2. De Commissie heeft tot taak:
 - a. Binnen vier weken na het eerste overleg na benoeming tot een advies te komen aan het College van Bestuur (hierna: CvB) over de volgende vragen:
 - i. Beoordeel aan de hand van een aantal dossiers (lopende internationale samenwerkingen in verschillende landen) of het haalbaar is Faculteiten binnen een tijdsperiode van maximaal 14 werkdagen te voorzien van een beknopt en goed onderbouwd advies over de toepassing van het Toetsingskader Mensenrechten Vrije Universiteit telkens wanneer de Commissie daartoe wordt verzocht bij nieuwe internationale samenwerkingen.
 - ii. Welke inhoudelijke criteria gaat de Commissie hanteren om te komen tot een risico-beoordeling (stap 3 uit het Toetsingskader risico's rondom gewapende conflicten en mensenrechten in internationale samenwerkingen Vrije Universiteit)?
 - iii. Welke werkwijze wil de Commissie hanteren voor de toetsing van bestaande samenwerkingen en voor de toekomst nieuwe samenwerkingen, rekening houdend met de werkwijze zoals vermeld in dit reglement?

Het CvB beslist of de taak, bedoeld onder b), kan starten.

- b. Het bestuur van de Faculteiten schriftelijk te adviseren over de toepassing van het Toetsingskader Mensenrechten VU bij besluiten over het aangaan van een internationale samenwerking door of namens de Vrije Universiteit Amsterdam.

Artikel 2. Samenstelling, benoeming en vertrek

1. De Commissie bestaat uit [invullen] leden, waaronder een voorzitter en een student van de Vrije Universiteit Amsterdam. Vanuit elke faculteit komt een vertegenwoordiger.
2. Tot leden van de Commissie zijn door het College van Bestuur (hierna: CvB) benoemd:
 - a. [invullen], tevens voorzitter;
 - b. [invullen];
 - c. [invullen]; en
 - d. [invullen].
3. De Commissie wordt in haar werkzaamheden ondersteund door een secretaris die daartoe aangewezen is door het CvB. De secretaris legt voor de uitvoering van deze taak uitsluitend verantwoording af aan de Commissie.
4. De benoeming geschiedt voor de duur van de Commissie.
5. Bij tussentijds vertrek, al dan niet op eigen verzoek, van een lid kan het CvB een ander lid benoemen.

Artikel 3. Bevoegdheden

1. De Commissie is gedurende het onderzoek bevoegd om:
 - a. informatie in te winnen bij alle werknemers en organen van de Vrije Universiteit Amsterdam;
 - b. inzage te verlangen in alle documentatie en correspondentie die zij voor de advisering nodig acht; en
 - c. deskundigen of andere derden te raadplegen, al dan niet verbonden aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Artikel 4. Werkwijze

1. De Commissie stelt haar eigen werkwijze vast, met inachtneming van de bepalingen uit dit Reglement.
2. Bij meer dan vijf leden functioneert de Commissie, bij de behandeling van een dossier over een internationale samenwerking, in een wisselende samenstelling van decommissieleden, bestaande uit een voorzitter en de andere leden, waaronder mogelijk een student lid indien relevant.
3. De leden van de Commissie nemen deel aan de beraadslagingen en besluitvorming zonder last of ruggespraak.
4. De bij de behandeling van het dossier betrokken leden van de Commissie stellen het advies vast bij meerderheid van stemmen. Geen van de leden onthoudt zich van stemming.

5. In geval van een belangenverstremgeling informeert het desbetreffende lid van de Commissie onmiddellijk de andere leden en trekt zich uit eigen beweging terug uit de beoordeling van het desbetreffende dossier.

Artikel 5. Vertrouwelijkheid

Voor alle leden van de Commissie, deskundigen en andere betrokkenen geldt vertrouwelijkheid gedurende het adviestraject en langer indien dat nodig is om te voldoen aan geheimhoudings-verplichtingen van de Vrije Universiteit Amsterdam richting derden.

Artikel 6. Evaluatieverslag

De Commissie stelt uiterlijk 1 oktober 2025 een evaluatieverslag op waarin zij aandacht besteedt aan haar taakvervulling. Indien de Commissie ook na die datum wordt voortgezet, evalueert de Commissie elke twee jaar.

Artikel 7. Openbaarmaking

Rapporten, notities, verslagen en andere documenten die door of namens de Commissie zijn opgesteld, worden niet door de Commissie openbaar gemaakt.

Artikel 8. Opslag en archivering

1. Alle documenten die door of namens de Commissie worden opgesteld, worden opgeslagen in een afgeschermd en goed beveiligde omgeving van de Vrije Universiteit Amsterdam.
2. Na haar opheffing worden alle documenten die door of namens de Commissie zijn vervaardigd, gearchieveerd in goed beveiligde omgeving van de Vrije Universiteit Amsterdam.

Artikel 9. Inwerkingtreding en vervaldatum

Dit Reglement treedt in werking met ingang van [datum].

Referenties

- OCW (2020). Internationale Kennis- en Talentstrategie. 14pp.
- Universiteit Leiden (2024). Academische vrijheid: een Leidse lijn. 24pp.
- VLIR (2019). Aanbeveling voor de invoering van een mensenrechtentoets aan de Vlaamse universiteiten. 39pp.
- [FIW_2024_DigitalBooklet.pdf \(freedomhouse.org\)](https://freedomhouse.org)

Colofon

Het Toetsingskader Risico's Rndom Gewapende Conflicten en Mensenrechten in Internationale Samenwerkingen is opgesteld door een projectteam in opdracht van het College van Bestuur van de Vrije Universiteit Amsterdam. Het toetsingskader bevindt zich momenteel in een pilotfase van juli 2024 tot en met januari 2025. Na de pilotfase zal een contactpunt bekend worden en medewerkerspagina online komen.

Vormgeving

Haagsblauw in opdracht van VU Designstudio

Fotografie

Too van Velzen

Versie 1.0: 12 september 2024